

ખીલીમોરાના “છીલ્લા”!

(અંક ૩જો.)

“ દીલખુશ ” ના એહવાલ પર શરેહ.

અમા અંકમાં મારા મીત્ર (જેવણુ રસુજી સાહિત્યનાં મેદાનમાં “ દીલખુશ ” ને નામે ઓળખાય છે, તેમની) તરફતા ગોલા ઝીણાનાં મકાનમાંના “બાપુ સાહેબ” ના છીલ્લા વિષેના પ્રથમ ચચણા એહવાલમાંની કેટલીક વાતો પર કાંઈક ખોલાસા અને શરેહની જરૂર છે, અને તેટલા માટે જરૂર જેગો ખોલાસો અને તુકનેચીની કરીને હું વધુ વિખત આપીશ.

એ ભાઈ ગોલા ઝીણાનાં ઘર માટે શરૂઆતમાં લખે છે. (જુઓ પાનું ૧૧.) આ વાતમાં મને મજેલી ખબર મુજબ ગોલા ઝીણાનાં અસલ મકાન નાતું હતું, અને ત્યાં નીચેના ભાગમાંજ “કબર” બાંધેલી હતી. આ બનાવટી કબર સંવત ૧૯૫૩ ને આશરે તે વખતના નવસારીના સુખા સાહેબ રાં ૨૦ ખાસેગવ જાહેરે તોડાવી નાખેલી કહેવાય છે; વળી તેજ વખતે ખીલીમોરામાં મરતાન નામે એક ધુણુનાર હતો, તેને પણ માર મારી ગામમાંથી કાઢી મુકેલો કહેવાય છે. પ્રજાનાં કિત માટે નિશ્ચય કાળજી ધરાવનાર આ લજા અને લાંબગી સુખા સાહેબે ખીલીમોરામાંથી ધુણુવાની બદીને ફેફ કરવા માટે જે મજબુત કોશિશ કીધી હતી, તેને આજે પણ ખીલીમોરાના કેટલાક યુવકો માન સાથે યાદ કરે છે.

પણ વખત જતાં કબર પાછી બંધાયેલી કહેવાય છે. અને પાછળથી એક માલદાર પારસી અહરથને આ “છીલ્લા” ની ધુંધેથી ચચણા કહેવાતા યદાને લીધે તે અહરથે પોતાની તરફથી એક પારસી જવાનને દેખરેખ માટે રાખી ગોલા ઝીણાને હાલતું મકાન બાંધી આપેલું કહેવાય છે. તે તે વખતથી “બાપુ સાહેબ” ના છીલ્લાની જગ્યા માળ પર કરવામાં આવી છે. ગોલા ઝીણાની આ એહવાલની નકલ પાછળથી ડોર સંધવાએ પણ કીધેલી કહેવાય છે, અને ત્યાં પણ “બાપુ સાહેબ” ના જીવવાની જોડેવણુ માળ ઉપરજ સમલી લેવાય છે.

એક પારસી બાલુની સાડી કઢવી કરીને ખુંડી પર ચુકેલી ગોલા ઝીણુના મકાનમાં “દીલપુશ” ના જોવામાં આવી, (પાતું ૧૧) તે બનાવ આપણું આજ ધ્યાન ખેંચે છે. આ મકાન પર છુપી નજર રાખનારા પેલા ઝીણુયજ્ઞ “પોરયાઓ”ની મુખ્ય ફર્માદગ એ હતી કે પારસી બાલુઓ તે મકાનમાં સાડી વગર જોવામાં આવી હતી. એક પારસી મકાનમાં કોઈ હમકામતો આજરુદાર મહરજ મળવા આવે, તો આજના વખતમાં જવાન બાલુઓ તો આજ કરી સાડી વગર નજરે પડતું એમલાહન બંધું સમજે. પણ અહીં એક પરકોમી શખ્સના મકાનમાં પારસી ઝોરતો રાતદીન રહે અને તેવી કોઈ ઝોરતની સાડી તેનાં બદન પર રહેવાને બદલે બપોરની વખતે ખુંડી પર જોવામાં આવે, ત્યારે તે પારસી ઝોરતનાં સ્વભાવ માટે આપણે શું ધારતું ? અને પારસી ઝોરતો એક હિંદુના મકાનમાં અહિંનાઓ સુધી રાત દીન રહે, એ બનાવજ શું કોમને એનસલ લગાડનારો નથી ? ગોલા ઝીણુને ત્યાંનું ધુણવાનું કામ રોજ રાત્રે નવ દશ વાગતે પુરું થાય છે, તો આ દરજ-પરસ્ત ઝોરતો તે મકાન છોડીને પોતાને ઘર યા મામ યા બીલીમોરામાંના કોઈ પણ મકાન ઉપર જવાનું પોતાના મલાહનને ખાતર શું વાજબી ધારતી નથી ? આ બાબદ ઉપર વધુ સખ્ત નુકતેચીની કરતાં મને પેલા “તોફાની પોરયા”ની સંદર્ભમાં મુકવમાં આવશે, માટે વધુ નહીં લખતાં જો બીલીમોરાનાઓનાં દીલમાં ઝોરત જાતના મલાહનની દાઢ હોય, તો તેઓની સારી સમજ ઉપર આ બાબદ કું છોડું છું.

માછણુ સોમી રોજ દિવસમાં બે વાર ધુણે છે, (પાતું ૧૧.) એટલે આ ધધો કેવો નદાકારક હોવો જોઈએ તે જણાઈ આવે છે. આ ઝોરતને પુણતી નજરે જોનાર કોઈપણ સમજદાર માણસ માની સોજ નહીં કે એક રહેઝમાર-પીરમર્દનું રહ આ ઝોરતનાં તનને દિવસમાં બે વાર કબજે લેતું હોય. ત્યારે કેવો દીનદાર ઇસ્લામી આવી દેખીતી મલત બીના માનવાને તૈયાર થાય ?

“દીલપુશ” માછણુને પોતાનાં કુટુંબની માંદગીનો એહવાલ કહી પુછેલા સવાલ (પાતું ૧૭) ના જવાબમાં માછણુ જણાવ્યું કે “કોઈએ તમારાં ધણાનીને કરી મુકયું છે.” આ એકજ જવાબ બહુ કરી માંદગી માટેના સવાલ પુછનારાં સધળાને મળે છે. બસ સધળાની માંદગીનું કારણ “કોઈએ કરી દીધું” હોવાનું જ જણાય છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૮૮૭ થર્મલ

પુસ્તકનું નામ પિતૃભક્તિના દિવસ-૩

વિષય સં. ૭૨૫૮૬૫૩ : ૪ : ૬

કાષ્ટને તાવ આવે, ખાંસી થાય, ચોંટી ઉઠે, કાંઈક થાય, ભરો થાય, ગમે તે થાય, તો તેનું એકજ કારણ : “કાષ્ટએ કરી મુક્યું છે !” ત્યારે આપણી અનુભવી એ છે કે બીલીમોરા જેવાં નાનાં ગામમાં જેમ આવા કુલ્યવાનાં અરથે ડબ્બ મથકે છે, તેમ ત્યાં “કરી મુકનારાં” પણ સંખ્યાબંધ હોવાં જોઈએ, અને ત્યારે આ દેખીતું સુખવાસી ગામ મોટે ભાગે “નદુમરા”થી વચ્ચાયું હોતું જોઈએ. આવી રીતે આપવામાં આવતો વહેમ કેટલાં સંપીલા કુટુંબોમાં અને પાડપડોશીઓમાં શક ઉત્પન્ન કરી સાસુ-વહુ, દેરાણી-જેઠાણી, નણું-બોળમ્મ, પાડપડોશી વગેરેમાં મીના કેસાતું બી રોપનાર થઈ પાતો હશે ! પણ અદ્વિતોસ ! આવા લાંબા વિચારો કરી દુરદેશી વાપરવાની બુદ્ધિ બીલીમોરાના પારસીઓના મોટા ભાગમાંથી ગ્રમ થઈ ગયલી જણાય છે. ગોવા “બાપુસાહેબ”ના આ છીલ્લાઓથી એક જાતની નજરબંધી (glamorous) બીલીમોરાના પારસીઓ પર નાખવામાં આવી હોય !

પણ “દીલખુશ”નાં ઘણાંની તો ખોટાની કરમ બહેનથી સાળ-તાળ છે; તેમને કાષ્ટ “મુદ્ધએ” કરી મુક્યું નથી; અને ત્યારે સોમી માછજીના દીલમાં એક પરહેઝમાર પીર મઈ આવે છે કે જે સઘળું જાણતા હોવા જોઈએ, જેનામાં લોકોને સાળ કરવાની, મેક્ષાં જાહેર તોડવાની, શરતના ઘોડાની પુટે દોડી તેને “ત્રોત્તે” લાવવાની, દીવાના માણસોની શુદ્ધિ ઠેકાણે લાવવાની અને દુકામાં અનેક જાતનાં ચમત્કારો કરવાની શક્તિ છે, ત્યારે આપણી અનુભવી આ છે કે “દીલખુશ” પરેખર “બાપુ સાહેબ”ની મદદ મેવા નહીં, પણ ત્યાંનો ભરમ જાણવા ગયા હતા, એ બીના “બાપુ સાહેબ” જાણવા પામ્યા નહીં ? શું આ હકીકત-જે એકજ દાખલો-પરવાર કરવાને પુરતો નથી કે “બાપુ સાહેબ”ને નામ આ મકાનોમાં આલતા હોમ માત્ર કમાઈ સિવાય બીજું કંઈજ નથી ?

લોકોના મન કપર પવિત્રાક્રમો છાપ પાડવા માટે તેમને દારૂ-તાડીથી દુર રહેવા અને ચોક્કસ દિવસો પર માછલી નહીં વાપરવા (પાપું ૧૩-૧૪) ની ફરમાશ કરવામાં આવે છે. અમીતાહારી ખોરાક અને ફેરી પીણું ઘણુંક દુખોતું મૂળ કારણ છે. ગ્રજરાતનાં રહેરો અને ગામોના પારસીઓનો મોટો ભાગ દારૂ-તાડી અને માછલીને છ’દગી માટેની કેટલી કીમતી જરૂરી-આત મણે છે, તે બીના અનુભવી નથી. આ ખોરાક અને પીણું પર

આંકેશ પદવાથી તબીયતને સુધારે થાય, તેનું માન “બાપુ સાહેબ” ખાત્રી ગય, અને “એકીન” તેને અમલકાર ગણે તેમાં નવાજ નથી.

પણ આ દેશવરરતી કરનારા પારસી મરદ ઓરતોની હીણ થઇ ગયલી બુધ્ધિનો ખ્યાલ તો તમાયત માટે પુછાયલા સવાલો (પાતું ૪)ના અપાયલા એક સરખા જવાબોથી મળે છે. એક જવાબ પારસી ઓરતને સસણી થઇ, તે માટેના તેણીનાં સવાલનો જવાબ: ‘મરી માને પુછીને સાંજે દેશી!’” પેલા ઠીંગણા મોખે સાહેબનાં ત્રણ છોકરાં રાત્રે એકી વખતે ચોકી ઉઠે, તેનાં સવાલનો જવાબ: “મયે મેરી અમ્માકુ પુછકર શામકુ જવાબ દઉંગા!” આ સવાલોના જવાબો મેળવવા માટે આવાં મરદ ઓરતો માટે લાયક જગ્યા શું એક દીરાનાશાલા નહીં ગણાય? જો “બાપુ સાહેબ”ની બરકતથી સધળાં દુઃખ દૂરો દેડે થાય છે, તો સસણી અને ખાત્રીના ઈલાજ માટે તેઓને “અમ્મા”ને પુછવા જવાની શી જરૂર પડે? આ જવાબો ખુદ શું દેખાડે છે? પણ નવસારીવાળા મીઠા ... ના સવાલનો જવાબ આ સધળાનો જિવેડો લાવે છે. તેમને સોમી માછણુ જણાવે છે કે (પાતું ૧૪) “જો મારા પર આકીન રાખે તો જરૂર ફળ મેળવે, બાકી હું કોણ?” વધુ તુકતેચીનીની આહીં કાંઇ જરૂર છે?

પણ આ વહેમના વમળમાં વિટલાયલાંઓને “બાપુજી સાહેબની બધેજ ચોપા છે,” એમ જણાય છે. અને તેટલા માટે પેલા ઠીંગણા મોખે સાહેબે “દીલખુશ”ને બલામલ કીધી કે “શ. ૧ નુ લુમાન કોડીનું લાવજો, આ “છીલ્લા” પંથી ઓગાંતે આપવામાં આવે તે દીવસમાં મેવાર તમારા ઘરમાં ફેરવજો કે ત્યાંથી બાપુ સાહેબની ચોકી રહેતી!” (પાતું ૧૪) પણ “દીલખુશ”ના સધળા મીત્રા જાણે છે કે ગમે તેવી હાલતમાં પણ “દીલખુશ” સદા ‘દીલે ખુશ’ રહે છે, અને તેથી “બાપુ સાહેબ”ની “ચોકી” તમે આવી પોતાનાં દીલને નજરઅંદી (glamour)માં નાંખી સાવજ થવા જેવા મૂખ તેઓ નથી.

અને હવે આપણી અભયમી વધે છે જે પરહેઝગાર પીરમદ પોતાના મુગીદને ફાંસ-તાડી અને માછલીથી પરહેઝ રહેવાની ફરમાશ કરે છે, તેમને બકરાં-મરવાંની માનતાની જરૂર રહે છે, અને તેથી તેમનો મુઝાવર એલો ઝીણું પેલી સવાલ પુછનારી પારસણ પાસે ઉધરાણી કરે છે કે, “તમારી તબીયત હવે જરા ઠીક છે તો આગળ કલા મુજબ મંગાવેલી

મરથી હજી લાભમાં કેમ નથી ?” એક પરહેઝગાર પીરમદના છીલ્લા આમળ બકરાં-મરધાની માનના ! “બાપુ સાહેબ”ની મહેરબાનીનો લાભ લેવા આવનારાંઓને અનેક પ્રકારની માનતા લેવી પડે છે, અને તે ગોલા ઝીણા તરફથી વા સોમી માઝણુ તરફથી સુચવવામાં આવે છે. આ માનતા તરીકે આવેલી ચીજો પાછી જાનરમાં વેચાવા જતી કહેવાય છે, અને બકરાં-મરધાંની ઉગ્મણી ચાલતી જણાવવામાં આવે છે. આવી ચીજો જાનરમાં વેચાતી હોવાનું જાહેર હોવાથી ખીલીમોરાની અન્જુમનની તા. ૧લી એપ્રિલને દીને મળેલી સભામાં અન્જુમનને લગતાં ગાદપારનાં જમણો તથા કિયાકામોમાં ગોલા ઝીણાની દુકાનેથી કરીશો માલ નહીં ખરીદવાનો ફરાવ રજુ કરવામાં આવ્યો હતો. આવી માનતાઓ માટે ગોલા ઝીણાને ત્યાં એક ખાસ “ખાતાંવહી” રાખવામાં આવેલી મારા મીત્ર મી૦ એ જાને જોષ અને વાંચી છે. ખીલીમોરાના એક એકસ પારસી અહસ્થે લીધેલી માનતા નહીં ચઢાવ્યાથી તેને નેમ કરવા માટે ક્યાણુ કરવા ગોલા ઝીણાએ મારા ઉપકા મીત્રને અરજ કરીધી હતી. અને તે બાબે ખાત્રી કરવા પોતાને ત્યાંની આ માનનાની “ખાતાંવહી” દેખાડી હતી !

આ દરજ પરસ્તીમાં અયોરનાન વર્ગ ભાગ લેય, એ થોડું દુઃખ ઉપજાવનાર નથી. કહે છે કે એક મોબેદ સાહેબની ગીતી ગુમ થઇ જવાથી તે માટે સવાલ પુછવા તેઓ “બાપુ સાહેબ” આમળ ગયા હતા ! પેલા ડીંગણા મોબેદ છેક સુંઘઈ વેરથી અહીં આવ્યા હતા, અને પોતે “દશ વર્ષ થયાંના આવું છું” એવી “દીલખુશ”ને ખાત્રો આપી હતી ! (પાનું ૧૫) આવા “છીલ્લા” પરસ્ત મોબેદો આપણાં રવાંને બેહસ્તનો રસ્તો દેખાડી શકે ખરા કે ?

પણ “બાપુ સાહેબ” માત્ર દુઃખીઓનાં દુઃખ દૂર કરીનેજ સંતોષ પકડતા નથી; નેઓ સંસારી કજીબાઓમાં પણ ભાગ લે છે; શરતનાં મેદાનમાં ઘોડાઓની પાછળ દોડીને તેમને આમળ લાવી આપી નસીબ ફેરવી નાખે છે; વાંઝણી ઓઝોને સંતાનની બક્ષેષ કરે છે; દીવાનાંઓને શુદ્ધિમાં લાવે છે; કેટલાં મુકદમાઓ જીતાવી આપે છે, અને તેનો એક દામશે નવસારીના એક પારસી અહસ્થનો ગોલા ઝીણાએ પોને આપેલો પ્રમટ થયો છે, (પાનું ૧૫) જેમાં “બાપુ સાહેબ”ના હુકમથી ગોલા ઝીણા તે પારસી અહસ્થને મુકદમાના કામમાં મદદ કરવા છેક વડોદરા સુધી ગયો હતો, અને “બાપુજી

સાહેબ"ની અરકતથીજ તે અહરથ હત્યા છે, પણ હજી "જમીન કમળે મળી નથી!" પણ કેમ "હત્યા છે" એટલો સંતોષ છે! કદાચ "બાપુ સાહેબ" જન સાહેબ ઉપર પેતાની નજરખંદી (glorification)ની "ચોક્ક" એસાડી તેમનાં મન ઉપર ગંભીર અસર કીધી હોય! આ રીતે પરહેઝગાર પીરમદીનાં રૂઢ દુઃખીઓને રાહત આપવા ઉપરાંત દુઃખાદારીની ખટખટમાં પણ સામેલ થાય છે!

પણ "બાપુ સાહેબ"ની ખરી કસોટી તો "દીલપુરો" તા. ૫મી માચને દીને કીધી, (જુઓ પાતું ૧૬) કે જ્યારે રખેતા મુજબ રૂ. ૧૧ અને નાજરેર ચીરીને મુકતાં સોમી માછલે તે "કાઈ બાઈ" માટેનું જણાવ્યું, કારણ તેણી જણતી હતી કે આ "આહક" પોતાની મહોરદારની તખીયત માટેનો સવાલ લઈ પહેલા આભા હતો. પણ જ્યારે સવાલ "કજીઆ બાઈત"નો હતો, એમ જણાવવામાં આવ્યું, ત્યારે "તે ફરી ન પુછાય, છતાં જવાબમાં એ કે શત્રુઓ મહાત થશે અને એક માલમાં બધું કીકજ થશે!" આની ઉલગમરડીના દાવ એક પરહેઝગાર પીરમદીનાં નામ હેઠળ! જે "બાપુ સાહેબ" સધળું કરી શકે, જે તેઓ ગંભીર શક્તિ ધરાવે, તો "દીલપુરો" જેવા એક સાધારણ ઇન્સાનના સવાલો પારખવામાં, આવા એક "આહક"ને પીછાણી ભેવામાં ગણતી કેમ? આ મથકના સધળા પારસી પુઝારીઓને હું જાહેર રીતે સવાલ કરું છું કે જ્યારે "બાપુ સાહેબ" અનેક પ્રકારની અમલકારી શક્તિ ધરાવે છે, ત્યારે "દીલપુરો" માત્ર ત્યાંનો ભરમ જણવા હાજર થાય છે, એટલું પીછાણી લઈ સોમી માછલુને તેઓ ચેતાવી શક્યા નહીં? તેના સલામો ખરી રીતે વાંચી શક્યા નહીં?

એક ખારવાએ પેટમાં સખત દુઃખારાની ફર્યાદ કરી (પાતું ૧૬) તે "માત્ર ધી મહાળગથીજ" દફે થશે એમ જણાવ્યું, તે એક સાધારણ ધરમતુ ઉપાય હતો; પણ સાથે "ગોળની ગોળી, અને ચાંદીની ગોળી"ની માનતા લેવાની જરૂર હતી! કેટલા શૈર ગોળની ગોળી અને ચાંદીની ગોળી પણ નેટલાજ વજનની કે કેમ તે જણાવ્યું નથી. તે તો કદાચ પોતાની મુનસરી પ્રમાણે "ખાતાંવહી"માં નોંધવાનો મુઝાવરને હક હોય.

"દીલપુરો" એક ગોલાને ધુણતાં જોયો, (પાતું ૧૬.) તે દેખાવ જે પોતે પણ નજરે જોયલો હોવાથી હું તે વિષે હવે પછી બિમત આપીશ.

એક ખારવાની ઉપરથી “કપડાંના ઘોડા ઝોવારવામાં આવ્યા,” એવું જણાવીને કે તે “ખરા છે, ને દુઃખ લઈ નહાસે છે!” આમ સહેજ ઉપાયો છતાં પારસી કામ લાગેને અર્થે મોરી હોસ્પીટલો ખાંધે છે, અને શૈક્ષણિક બંધન કરે છે! બીલીમોરા ભાગ્યશાળી છે, અને ત્યાં “દુઃખ લઈને નહાતી જનારા ઘોડાઓ” હોવાથીજ ત્યાં હોસ્પીટલની જરૂર જણાતી ન હોય!

નવસારીવાળા એક પારસી મહારથનાં મહેરદાર દસ્તાનથી આજુ હોરાન રહેનાં હતાં, તેવણુ “એ વર્ષ રહી ધલાજ કરતાં ઠીક થઈ” પોતાને માત્ર પાછાં ગયાં હતાં આટલી સુદત સુધી તે બાઇએ ધીરજ રાખી કોઈ બાહેશ તબીબ કે મીડવાઈઝની ફવા કીધી હતી કે? શું “બાપુ સાહેબ” જેવા એક પરહેઝગાર પીરમદે પોતાની જેમી શક્તિથી આ બાઇની બીમારી “એ વર્ષ” કરતાં ઓછી સુદતમાં દફે કરી શક્યા નહીં?

મેં હાથ ધરેલી બાબદ માત્ર “બીલીમોરાના છીલ્લા” વિષેની છે, પણ તેમાં નવસારીના પારસીઓ કાંઈક પ્રમાણમાં ભાગ લેતા હોવાથી મારે નવસારી માટે પણ સહેજ વિવેચન કરવાની જરૂર પડે છે. આ શહેરના અયોરનાન અને મેહદીન બંને વર્ગ છીલ્લા અને કમરપરસ્તીમાં ભાગ લે છે. મોટે દુશ્મનીએના એક અયોરનાન ગોલા ઝીણુને ત્યાં થોડો વખત પોતાનું દુઃખ સાર કરાવવા જઈ રહેલા કહેવાય છે. બાહ્ય સેવાઓની મદદ લેવાનું કામ, વેરાવળના રસ્તાપર આવેલી કબરો પુજવાનું કામ સાધારણ છે. મલેસરની કેટલીક પારસી ઝોરતો રાજ સવારે આ કબરો તરફ જતી જણાય છે. દુકંમાં, નવસારીમાં તેહકીક કરવામાં આવે તો આ વહેમો ઓછા નથીજ. “બીલીમોરાના છીલ્લાને” વધુ આગળ મલેસરના પારસીઓ તરફથી મળે છે.

છીલ્લા વિરૂદ્ધ દિલચાલ કરનારા “ઘોડા તોફાની પોરચાઓ” લોકોનાં નામ કલા પુરાવા મગર દે છે, એવી બદનામી આપનારાઓને “દીલપુષ્પ” ની તાંબ પમી એપ્રીલ ૧૯૨૩ ની મુલાકાત વખતે શકવાના દર્દીની બાબતમાં ગોલા ઝીણુએ જાને જે ખોલાસો કીધો છે, (પાનું ૧૮) તે હું અર્પણ કરું છું. જેઓ “પોને હવે ત્યાં જતા નથી” એમ બાપોદાર જણાવે છે તેઓને ખરા માનવા કે ગોલા ઝીણુની પોતાની જુઓની ખરી માનવી?

ગોલા ઝીણાની બબરમાં અનાજ વગેરેની એક દુકાન છે, જ્યાંથી અન્યુમનને લગતાં ગાહંબારનાં જમણાં, મુકનાદ વગેરે ધર્મક્રિયાઓ માટે અનાજ વગેરે જોઈતી ચીજો ખરીદવામાં આવતી હતી, અને તેના અટકાવ કરવા માટે અન્યુમનની તાં ૧ લી એપ્રિલની સભામાં ઠરાવ ગ્રહીત થયો. આ ઠરાવ વિષે ઇશ્વાર કરતાં “દીક્ષુષ” ને જણાવવામાં આવ્યું કે “વરસે ૩૦ ૫૦૦ નાં અનાજ એ લોકો નહીં મેશે તેથી હું ભુખે મરવાનો નથી.” (પાત્ર ૧૮) બેશક નહીં. કારણ “આપુ સાહેબ” નું સાધન સોના—ચાંદીની આવક આપનાર છે.

છીલ્લા વિરૂદ્ધ દિલ્લાલમાં લગભગ એક ડઝન અહરથો આગેવાની બચે ભાગ લે છે, જેમાંના માત્ર ત્રણ ચાર સિવાય બાકીના સમ્રાજા ૪૦ થી ૬૦ વર્ષ સુધીની ઉંમરના છે. પણ આ દરજ્જા પરસ્તીને લગતી સમ્રાજી બાતમીઓ શરૂઆતમાં મેળવવામાં મીં હોમી તાતા અને મીં રસ્તમજ ઉંડાચીઆએ મુખ્ય ભાગ ભજવ્યો હતો. આ બે મીત્રો માટે મારે કશું બોલવું મુનાસેબ નથી. ગોલા ઝીણાનાં મત પ્રમાણે “બધું તોફાન” આ બે જણનું છે. જે કે તેમને ગોલા ઝીણા સામે કરી દેવાનાં, અંતર. મનફરી—કથુંજ નથી. હું માત્ર એટલું જ કહીશ કે આ બે જવાન અહરથોએ જે કાંઈ કાઢ્યું છે, તે પોતાની કોમની જીમ્મનીના મલાહજની સહેજથી લાગણી ધરાવનાર કોઈની જરૂરોનીનાં માનને લાયક છે. આ છીલ્લામાં “કાંઈ દોંગ, ધતીંગ કે લુટાણું છેજ નહીં,” (પાત્ર ૧૮) તે “દીક્ષુષ” ના એહવાસ અને ઉપલી તુકેતેચીની પરથી દીવાની જોત જેવું ચોખું જણાઈ આવે છે!

તાતા બાગના મેનેજર (કેટરર) ભાઈ દીનશાહ બે ત્રણ જણને ધુલ્લુમાં જોડને ઉધાઈ ગય (પાત્ર ૧૯) તેમાં નવાઈ નહીં. કોઈ પણ સાધારણ મનશક્તિનો માણસ આવા બનાવોથી ધબરાટમાં પડે એ દેખીતું છે.

એક અદોર પારસણે બતાવેલા બે નાલ્ચેરને જવામ રાખેતા મુજબજ “જનનાં સગાંઓએ કરી મુકલુ” એમ મળ્યો. (પાત્ર ૧૯) આ “કરી મુકનાર” સગાંઓની સ્થિતિ? જેમની ઉપર એકવાર શક જાય તેઓ ગમે તેવાં નિર્દોષ હોવા છતાં તેમની હાલત કેવી થાય? કેટલાં પારસી ઘરોમાં આ “છીલ્લા”ની બરકતથી “આગના બડા” હોના હશે?

અહીં મારા મીત્ર “દીલપુષ્પ” ના એકવાચ ઉપરની મારી તુક-
તેચી ટી પુરી થાય છે. એ બાઈની એ વારની સુઝાકાતનો લેખીત એકવાચ
મને મળ્યા પછી મને પોતાને આ “છીસ્લા” ની જાતે સુઝાકાત લઈ
તેકડીક કરવાની છતાં સાચું, અને મેં મારા કેટલાક મીત્રોને મને ત્યાં
લઈ જવાની અરજ કરીધી. પણ છીસ્લા વિરૂધની દિલ્લચાલમાં ભાગ
લેનારાઓનાં નામો જાહેર થઈ ગયા હોવાથી, અને તેઓ સંધળા ગોલા
ઝીણુને જાણતા હોવાથી ત્યાં દાખલ થતાં તેમને અને મને આટકાવવામાં
આવે એ દેખીતું હતું. આટલા માટે તેઓએ મને મારા ધરાદાથી હાથ
ઉઠાવવાને સમજાવવા માંડ્યો. સંધળાને ભય હતો કે આ કામ સલામતી
ભર્યું ન હતું. છતાં જાને તેકડીક કરી ખરું ખોટું જાણવા માટેની મારી
છતાં સાચું થઈ ગઈ, અને હું મારા મીત્રોને આગ્રહ કરતો રહ્યો. ફર-
આન ફેલુઆરીની આખેરીએ આ છીસ્લાનો આશરો લેનાર બીલીમોરાના
એક પારસી ગ્રંથસ્થ તરફથી નવસારીના મારા એક મીત્ર મારફતે એક
લખાણ પત્ર મને હાથેહાથ પુગાડવામાં આવ્યો. આ પત્ર બહુ જાણવા-
જોગ છે, અને તે જાહેરમાં મુકવાની તેના લખનારે મને પરવાનગી
આપેલી હોવાથી તે અંતે હું આખો રજુ કરું છું, પણ એક મરીમ
કુટુંબને નામ નિશાન સાથે ઉઘાડું પાડવાને માફ અનુકરણ કષ્ટ કરવું
ન હોવાથી હું લખનારનું નામ જાહેર કરવાનું વાજબી જોતો નથી.
આટલાજ માટે પોતાનાં પત્રના પહેલા ફકરામાં પોને આપેલી વિગતવાર
“ઓગખ”નો ભાગ હું પ્રગટ કરતો નથી.

આ પત્ર ઉપર હવે પછી હું તુકતેચીની કરીશ. પણ મને જે
વાક્યો કે સ્ખંડો ધ્યાન ખેંચવા જોગ લાગ્યા છે, તે મેં કાળા ટકડામાં
મુક્યા છે, કે જેથી વાંચનારાઓને તે ઉપર વિચાર કરવાનું બને.

આ પત્ર મળવા પછી ગોલા ઝીણુના મકાનની સુઝાકાત કોઈ પણ
રીતે લેવાનો મારો કરાર મજબુત થયો, અને તે માટે મને જોઈતી તક
મળી પણ ગઈ, પણ તે સંધળી હકીકત હવે પછીના એકાદ અંકે ઉપર
સુલતવી રાખવાની ફરજ પડે છે.

એક બાણવાળોનું પત્ર.

યજ્ઞદાં પનાહ્યાદ.

—+<:0:>+—

ખીલીમીરા, તા. ૨૫-૨-૨૩.

એક નવ્ર અરજ કારેલી ચિતવણી.

સદા સુખી રહો નેકનામ કદરદાન શાની બાણજ સાહેબ શેઠજ
અરદેશરજ નસરવાનજ ખીલીમીરાંઆ.

લી. સેવક બાઈ ની દુવા બંદગી
વાંચશેજ. આશા છે આપ સહકુટુંબ પ્રુશીમાં હશે. અત્રેની પ્રુશી
બાણશેજ.

ઓળખ.—

જીંદગી ગુજારવાની રીત તથા નેમ:—પ્રુદાની બહેસથી બાર
વરસની ઉમરથી ધર્મ ધ્યાન તથા સાદી જીંદગી ગુજારી તે કીરતારે જે
ઉમદા નેમથી અત્રે ઉર્વાન ઉતારેજું છે તેની વૃદ્ધી કરી, એ બાબદો પર
મનન કરીને હું મારો રસ્તો મારી નાકેસ અક્રમથી આપ તથા આપ
જેવા ખીજ શાની પુરોષના સમાગમમાં આવી તથા તેવાં બધાં સાહીત્યથી
શેતો આપ્યો બર્ક છું. હું મારે મોહડે એ બાબદ વધુ વિવેચન કરું તે
કેરળાં લોકવાયકા પોતાની મેળે મારી બાબદ વધુ રેશન કરશે. આજે
હેઠ્ઠાં પંદર વરસથી લદન વેજીટરીઅન જીંદગી ગુજારું છું તથા એન્મે-
ક્ષનુમ કલાસનો નાકેસ સમાસદ છુંજ.

સંસાર:—સસારની જીસરી જેનાં જેવાં પુર્વના કર્મ તેવી રીતે
તેને સુખ અગર દુઃખ સમાન લાગે છે, પણ મારા મનથી દુઃખ તથા
સુખ એક સરખાં છે. સખ્ય તે લાવનાર તથા તેના માલીક આપણે
પોતેજ છીએ એવું મારી નાકેસ સમજ મને કહે છે. ૧૯૦૧ ના સાલમાં
લગન થયું. પાંચેક વરસમાં પહેલી જોરત આ શાની દુનીઆ છોડી મઠ,
ત્યાર પછી કેસાસને કાપડે ખીજું લગન દોઢેક વરસે કીધું. તે કીરતારે

કે બધાંની નવાનેય કાપી છે તથા આને સેવકની ઉમર ૪૨ વરસની છે. જે આપણા વખતુર વખતુરન રમજમે રપીતમાન જરુરત સાહેબ નો આ દુનીઆમાં રહી પોતાના કુટુંબની જવરયા કરતા રહીને પોતાના ઉરમાનની નાઝી કરવાનો હુકમ ન હોત તો આ કમીનો સેવક આ સંસારી યુસરીનો ત્યાગ કરી એકાંતવાસમાં કમારનો ગયો હોત એવી આશનોમાં હું સંસાર ભોગવતો આજ છું. પણ તે બધી આશનોને હું સુખ સમાન ગણીને આ ઉમરે એક પહાડ જેમ હીલતો નથી તે મુજબ મજબુત મક્કમપણાથી તે કીરતારની યાદ ચાલુ કરતો રહ્યો છું. આફત તો એવી કે જે બાબત કોઈ વખતે આપણા રખડ મેલાપ વખતેજ વર્ષવી ચકીશ. જે દુઃખથી હું દુઃખી છું તેમાં મારી સાથી-મારી જોરત તથા બધાં બધાં સપડાવલાં છે, અને તેનું મુખ્ય કારણ અને લાગે છે કે હમારા કેશાસ તથા આ હુસમી * જમાનાનો દોર છે. ખુલ ખેર કરે.

દરેજાની જાંઘી:—સહવારે સકાળે ઉઠવું, તન પવિત્ર કાપા પછી ઉઘડીને અગર હોશબામનો જે વખત હોય તેને અનુસરતી જાંઘી કરી લાલ તરતજ હાવનનું પદવું શરૂ કરી અપ જોગી જાંઘી કરી નોકરી જવું, દારેગ થયા પછી સાંજે અછવીએમ જોહની જાંઘી કરી લેવી. દુકામાં આ સંસારી ખટપટમાં ઝાઝું બેલાવું નહીં, તેમજ મારી અને તારી કરવાથી દુર રહેવું. સુતાં ઘડતાં બાજ મુકવી, નાહતી વેળા તથા હાજતે જતાં બાજ લેવી, ખાતાં પીતાં બાજ લેવી. હર કોઇનાં બહામાં બાગ લેવો, કોઇનું બહુ ન થાય તો નેનું જુડું થાય નેવામાં મોઢું ધાલવાથી દુરી પકડવી. દુકામાં આ જાંઘીનાં સાર્થક અર્થે જેની મુશ્કેલી તરીકતો છે તે મુજબ મહાસાગરના બહોલા વીરતાર વાલાં પાણીમાંનાં એક ટીપાં માફક મારી સાદી જાંઘી યુગ્મરી તે કીરતાર પાસે આ ઉર્વાનની નાઝી માયું છું. આ દુકાં એકવાલ આપવાની મતલબ મારાં પોતાના વખાણ કરવા માટે બીલકુલજ નહીં, પણ માત્ર આપને ખાતી કરવાને માટે જે આ દુનીઆના ચક્કરમાં થું થું પડેલું છે અને ધર્મને ત્યાજ ધાડ—મેહનતુ દીલગીર અને ચોર ખુશાલ તેનો ખ્યાલ નીચેના પ્રજ્ઞાંતથી આપવા માટેજ છે.

આવી પડેલી આકૃતની વિગત:—હું ધણીજ લીમતથી કહી કે મારી તથા મારા આગ્રમ નીચે મુકાવલાં માણસોની અહુ દશાન આલથી હમે આપણા પવિત્ર વંદીદાદની પરગરદ પેહલીના ફકરા ૧૪-૧ (જીવો કાંગાનો તરણુમે)માં દર્શાવેલા જાદુના અખતરાના ભોગ થ પડ્યાં છીયે. એ બાબદ આપ છેલ્લું ‘ફરીમર્દ’ વાંચશે તો તેમાં પા મારા માનવંત ઉરતાદ સાહેબ બેહરામશાહ તરફથી ઇશારો કરવામાં આવે છે કે આ હાસપી જમાનામાં દેવ દરજી તથા જાદુની પ્રખળતા એટલે વધી પડશે કે તેને દેવાવી દેવાને મહાન પુરૂષોને પણ મુંશકેલીઓ પડે સાલ ૧૯૧૫ના નવેમ્બર માસની તા. ૨૨ મીથી મારી બહલી મુખ્ય ખાતેથી વલસાડ થઇ તે અરસામાં વલસાડ ખાતેની એક બાઇ હમજા મારા ધણીયાણીને જાળમે મુકે નહીં, પણ ધરમાં આવી તેમને ગ વળગી. તે બાબદ મારાં ધણીયાણીએ પાસેનાં એક છુદાં બાઇને કહી; ‘કહેતાં સાચેજ જવાબ મલ્યો કે આજે તમે એ બાઇને દીલે હાથ લગાડ દીધો તો તમારાં નસીજ, પણ હવેથી તે બાઇથી દુરી પડજા, સખ તેનાથી આખુ ગામ તથા ખાસ કરી મોહલ્લો ત્રાસી રહેલો છે. આટલે ચેતવણી છતાં તે બાઇ હમારા નખળા અહુદશાની આલને લી વારંવાર મારી ગરહાજરીમાં મારા ધરમાં આવે અને કાંઈ કાંઈ બાબત જાદુની મુકતીજ રહી. ત્યાર પછી હમે જે ધરમાં રહેતાં હતાં તેમાં સં ડાસ પડવાથી તે બાઇના ધર નઝદીકના એક છકમાં વસ્વાદ કીધે ત્યાં જશ પછી તે બાઇએ પાછળના ભાગમાં મુકાવા નાખેલાં કપડાંમાં મારી ધણીઆણીનાં બે કપડાં ઉઠાવી લીધાં અને પોતાનો જાદુનો પ્રયોગ નેની ઉપર ખુબ જોશમાં ચાલુ કીધો મારાં માતાજી છેલ્લાં અ વરસેની ગુજ્યાં. તેમની હૈયાતીમાં તેઓ મારી જોરતની તખીય આવા જાદુના પ્રયોગથી નાદુરસ્ત રેહવા લાગી છતાં મારી ધણી આણીને બહુ સચેત રાખતાં હતાં, તેથી મારી ધણીયાણીને બ દુઃખ લાગતું ન હતું તેમના ગુજરવા પછી તેમની તખીયત ધણી બગડવા લાગી. કાંઈ કાંઈવાર તો એવાં ગુમ થઇ જાય કે જીવ ગરે રેલવે ખાતાંના ખંખાના દાકટર સાહેબ તેઓની દવા હરદમેશ આ રહેતી. તેઓ જોવા આવે તે વખત જાદુનું બળ જાણુ કાંઈ હોય નહીં તેમ મારાં ધણીયાણી દાકટરને તદન સાબળ લાગતાં અને દાક.

સાહેબ કે જેઓ મારા અમત મીત્ર હતા, તેઓ મને કંપેકા આપતા કે
 "તું વેછેરીયન છે અને એમને છંડાં. સુપ, ગોશવ તું ખાતો નથી, છતાં
 સુધારા મારે આપ, કે નથી એમને શક્તી આવે." તેમના મથા પછી
 પેલા પ્રયોગો પોતાની પુર જીવાનીમાં કામ કરે, હું દવાદારથી કંટાળ્યો. જોકે
 દવા સુદૃઢ મળતી હતી, પણ હજી સુધી મેં કોઈ દીવસે એ બાબત શું
 છે. બહારની કસર છે કે કેમ તેની કાંઈ તજવીજ કીધી નહીં. ઘણું થઈ
 તો અરદીએહસ્ત યસ્ત બણીને પીછી નાખતો તો પણ મચક નહીં આપે,
 કારણ હું જણતો હતો કે આપણી પવિત્ર માંધવાનીમાં એ યસ્તના
 'સ્તોત' બહુને તથા હરકોઈ બતનાં ફરકો તથા દુઃખો ટાળવા બહુજ
 બળવાન તથા સરસ છે, પણ આ હાસમી જમાનાના દોરને લીધે
 આપણી રાજસત્તા ન હોવાને લીધે અને આપણી બધી અસક્ત પવિત્ર
 જીવંતી યુગ્મશ્વાની શહરસમો ભુલાવાથી તેમજ આપણી કોમ
 પુષ્કળ હાલેમાં આવવાથી જે અમલીયાત પવિત્રાર્થ તથા પરહેજગારીથી
 આપણે પાળવાની છે તે નહીં પળાવાથી આ જમાનામાં જે બલી
 માયોના પુતો પડેલા છે તેમાં થોડાક વીંછેમાં મોર જેવા હશે કે જેઓ એ
 યસ્ત ખાસ મીઠ સહીત પાકીજગી તથા પરહેજગારીથી બણી, પીછી
 નાખી, આવા જાદુના પ્રયોગો હકાવી શકતા હશે, તો તેઓની સરખામણી
 આમળ આ નાચીઝની શું ગણતરી? જ્યારે આવો વખત આવી લાગ્યો
 ત્યારે એક દીવસ મારો એક મીઠાં દોરત કે જે હરસ કાલવામાં પ્રતિષ્ઠ છે,
 તેણે મારાં ધણીયાણીની હાલત જોઈ અને તેને આવા જાદુના એન આજ્ઞાની
 માહેલી હોવાથી તરતજ પીછાણી લીધું કે આ દેહતું દુઃખ નથી, અને
 તેણે પોતાના બનતા ઉપાયો કીધા. તેણે બહુ મહેનત કીધી અને પેશાનું
 બનતું કીધું, પણ ખુદ પોતે બરાબર પાકટ અનુભવી ન હોવાથી ફાવી
 શક્યા નહીં. આ દુઃખમાંથી જલદી નીવેડો લાવવા માટે મેં એકઠી રકમ
 રૂ. ૯૦) દોઢ મહીના દરમ્યાન તેમને આપ્યા, પણ મહેનત બરબાદ,
 ત્યાર પછી નવસારી ખાતે અચોરનાન સાહેબ જેઓ નવરોજ જેશીને
 નામે ઓળખાય છે તેઓની પાંચ છ પેઢીથી ચીઢી, પલીતા તથા તાવીએ
 આપવાનું કામ ચાલે છે, તેમની પાસે ગયા, તેમણે પોતાનું બનતું કીધું
 પણ નહીં વળ્યું. આ ઉપાયો દરમ્યાન હું અરદીએહસ્ત યસ્તની પીછીને
 મારો તો આજીજ રાખતો પણ ફાકટ, હજી સુધી હમોને બરાબર પડી નહીં

કે આ પડોશજી બાઈથી હમરી પર આવ્યા પ્રયોગ આસે છે. હવે તો આખર થઈ. તે બાઈએ પોતે મારાં ધણીઆણીના કબજે લઈ દીલમાં દાખલ થઈ ડુંભાવવાનું શરૂ કર્યું, અને નામ પુછતાં કહ્યું કે રોશનઅલી પીર છું—યોડું દુઃખ તે પીરના નામથી હવે કીધું, એટલે મને યોડી ખાતી આવી કે એ બીચારીને જરા આરામ થયે; પણ શાને આરામ ? ઉલટું મારી ઓરતનું મગજ જાડના ખ્યાલથી એવું ભરપુર બનાવ્યું કે નહીં ખાવાનો કરાર, નહીં ફરવા હરવાનો કરાર, કે નહીં સુવાનો કરાર, કે નહીં ઉંઘવાનો કરાર. કાંઈ કરારજ નહીં અને એક માંડી ઘેલીનો અવતાર આવ્યો. જયારે જયારે મારાં ધણીયાણી પોતાને મહીરે જતાં ત્યારે પોતાની ઉપર વીતતાં દુઃખની વાત પોતાનાં માતાજીને કહેતાં કે મારાં દુઃખપર કોઈ સાસરાં તરફનું ધ્યાન આપવું નથી. સત્ય હું કેવો કમનશીબ, કે મારી પહેલી ઓરત એવાંજ દુઃખથી મરણ પામી હતી તેને માટે મેં વધસાડ પાસેનાં સુરવાડા ગમે મીરાં દાતારનું રાજી છે ત્યાંથી મલાજે લીધેલા, પણ છેક અસુરા હોવાથી તથા કળ આવવાથી તે બીચારી બચી ન હતી. તે દીવસથી એ બાળદપર હું પુરતું ધ્યાન આપતો ન હતો અને ફક્ત આપણી માંઝિવાણી ઉપરજ પુરતો એતોકાદ રાખતો હતો. મારાં સાસુએ તેમની દીકરીની કાફલુદી ભરી અરજ સમજી બીલીમેરા ખાને કોઈ કસદીવાળા મીયાં છે તેની પાસે ઈલાજે લેવાડયા, પણ ફોફટ. એકવાર બીલીમેરા ખાને આવેલાં મીરાં દાતારના રોજમાં લઈ ગયા લાંબી દુઃખનો મોર પકડાયો, પણ મારા ધાકને લીધે સમજીને આવ્યાં, પણ તેમણે કાંઈ મલાજે લીધા નહીં, પણ જો એવાનું દુઃખ સારું થાય તો મારાં ધણીઆણીએ મનમાંજ રાખ્યું કે હું ચોક્કસ મીજે રોજમાં અર્પણ કરીશ. પણ મારા મકકમ ઠરાવ આગળ એમણે મારી આગળ આ છુપી વાત જાહેર કરી નહીં. મારાં માતાજીની જીંદગી દરમ્યાન તેમણે પણ કોઈને દેખાડવાથી આ બાબત તેમને પણ ખબર હતી, પણ તેમની જીંદગી દરમ્યાન મને તે બાબતથી વાકેફ કીધો નહીં. હવે મારાં ધણીઆણીએ પોતાના વચન મુજબ મીરાં દાતારને નામે પણ એ આના ખસેડી મુકી પોતાના ખાણામાં રાખી મુકેલા. જમ માટી મુકેલા

પૈશાને લીધે તે ગેબી સાહેબની ગેબી ચોટી તેમનાપર રહેવા
 લાગી, તેના અચૂક પુરાવા તરીકે જે બચાવ એક દીવસ થયો તે એ હતો
 કે મારાં ધણીયાણી નાપાક જાડુગરના ખ્યાલ આપવાથી મારા નાના પુત્રાઓ
 (ઉમર ૪ અને ૬) ને પોતાની બધે કેડે બેસાડી હમારી પાછળના કુવામાં
 નાખવા મનાં; બપોરે બારને અમલે; પણ ત્યાં કુવાપર એવી રીતે બદલા
 નહીં દેતાં પાછળ આવેલાં દુમલવારમાં કાંઈ જળનારી બાઇને ત્યાં ગેબી
 ખવાજથી ગમાં અને ત્યાંથી મોહોલ્લામાં કાંઈ એમની દુરની સગી
 વિચારવા લાગી કે આ બાઇ કાંઈ દીવસે મારે ઘેર નહીં આવે અને
 આજે આ બે બચ્ચાને કેડે બેસાડી કેમ આવ્યાં ? ત્યાં તેમને બેસાડ્યાં
 પછી મારાં ધણીયાણી શુદ્ધીમાં આવ્યાં અને ત્યાંથી પાછાં ઘર આવ્યાં,
 અને આ બનાવ માટે મારી આગળ નવધાર રડ્યાં. આવી રીતે અનેક
 હાલેલા પડ્યા, જેનું વર્ણન જો આપ રૂબરૂ જાણવા માંગશો તો જણા-
 વીશ. આ કામળમાં તેને માટે જગા નથી. છેવટ એમ આવ્યું કે તા. ૨૩-૮-૧૯૨૨ ને દીને જાડુના પ્રયોગ એટલા પ્રબળ થયા કે મારાં
 ધણીયાણી નવધાર રડે કે “ આજે મારો જીવ જાય છે. ” બધાં બચ્ચાને,
 પોતાના માતાજી તથા ભાઈ આવેલા તેને, મારા પુત્રા બાપને અને મને
 બોલાવીને કહે કે “ આજે હું મરું છું, તમે બધાં સુખશાંતીથી રહેજો. ”
 બધાં હમો નવધાર રડીએ, તેવામાં બશારત ચર્ધ કે ‘ એમને બીલીમોરા
 ખાતે મીરાં દાનારના રાજમાં લઈ જાઓ. ’ તેજ દીવસે રાતે સવાસાતે
 ઉપડતી માડીમાં વલસાડથી બીલીમોરા ખાતે વરસાદના હીંગામમાં બહુ
 નાચાર હાલતમાં તેમને લઇ ગયો અને મીરાં દાનારના રાજમાં લઈજઈ
 મુક્યાં. ત્યાં જતાં ત્યાંના મુખવર ઝીણા જાલાએ અટકાવ કીધો, પણ
 પડેલી આફતને લીધે કમળી પડનાથી તથા મીરાં દાનારના હુકમથી એમો
 ત્યાં ગયલાં તેથી આનાકાની સાથે આવકાર આપવામાં આવ્યો. (જેનું
 કારણ મને પાછળથી જાણ્યું કે બીલીમોરા ખાતેના જે જે પાર-
 સીઆ ઉપર ઉપકાર કરવામાં આવેલા તેના બદલા અપકારથી
 મુજેલા.) ત્યાં દાખલ થયા પછી થોડે વારે પાણી પાવાથી હમારી પડો-
 સણે પોતાનું નામ જાહેર કીધું કે આ બધું કરનાર તે પોતે છે. લાં
 ૨૩ દીવસ આજુ રેહવું પડ્યું અને મારાં ધણીયાણીનું દુઃખ થોડે અંશે
 કપાતું ગયું. હજી તેમનું પુરુષરૂં ઠેકાણું પડ્યું નથી અને તેમનો

પીડાનો ખ્યાલ આજે પણ જે સખસ ખાતી કરવા મારે તે પુથીની સાથે જાતે પોતાની પુલ્લી આપે કરી શકે તેમ છે, સખસ જાદુના પ્રયોગ પુર બહારમાં ખીલી રહેલા છે. હજી એમનું ટેકાણું પડ્યું નહીં, તેટલાંમાં મારો વડો દીકરો ઉમર વરસ ૧૫ નો તે પટકાયો, તેને બે મહીના સુધી સખત ધુજરી સાથની બોખાર આવી. દરરોજ ત્રણથી ચાર દીઠી. તેને રોજમાં રાખ્યો ત્યાં ફક્ત કુલ અને પાણીથી દવાના એક પણ ટીપાં વગર જાદુની પ્રબળતાથી થતી બધી વેદના પુરી થઈ. મારો દીકરો છેક મરણતોલ હાલતમાં હતો; જે જીવે તે દવા કરવા કહે, પણ પચ્ચર જેવી છાતી રાખી માત્ર એક ચક્રીન પર એકો અને તે સાંજે થયો, આ માંદગીમાં દવા દાર કરને તો ૩૦ ૨૦૦ થતે, પણ ફર રોજ ચાર પાઈના દુધથી આ દુઃખ સાણું થયું. સખસ એ કુદરતી ન હતું. ત્યાર પછી મારી ૧૩ વરસની છોકરીને પકડી ને સખત બેલાવી. તેને પાસે ને પાસે રેહતાં હતાં ત્યાં તે વખતે ચોકકસ ચીજો ખાવામાં આવડેલી, તેની ઉલટીઓ ગેમી રીતે કરાવીને તેને સારી કાઢી. પછી મને પકડ્યો. મારા કાનમાંથી પાણી રૂપે રોજ બે માસ વહી ગયો. મારી બુચી ઉમર ૧૧ ની તેને હજી શુમારો છે. મારા નાના બે બુચાઓને પણ કોઈ કોઈ તરેહનાં ચેટક લગાડી મુકેલાં. એક નજદીકની સગી બાઈને હમારો દુઃખ વખતે મદદ કરવા બોલાવેલી તેને પણ એવીજ રીતે શુમારામાં નાંખી છે. આ આકૃતમાં મારા કુટુંબ સાથે આજે છું. આ સગી બાઈએ, એ નાપાક જાદુગરની દીકરીને કરતી વણતાં સીખવી તેનો બદલો આમ વાળ્યો.

— દુઃખ ઉપર હામ—પડયા પર પાડું:—આવી કટંગી હાલતમાં આવી પડવાથી મારી નોકરી વલસાડમાં હોવા છતાં બીલીમોરા ધર રાખી રહેવાની ખાસ જરૂર પડી, સખસ, સહુવારે તથા સાંજે એકેકો કલાક મીરાં કાતારની સ્વારી આવે તે વખતે જેવાની ખાસ જરૂર છે. આવી રીતે જતાં એકવાર બીલીમોરાના વતની શેઠ સોરાબજી રતનજી તાતાએ મારા બાવાજીને ટાંક્યા કે “તમારો દીકરો આવો બહુનાર છે, અને આ દેગ શું લઈ બેઠાં? અગીઆરી જાન, સુખડ ચકાવો” વિગેરે. બીજી વાર કોઈ બુનીયાતી તરફના બાઈએ મારી નાની દીકરીને ટાંકી કે “બુચી

તમે અહીં જાવ છો, તે શું તમારું અહીં થર છે ?” ત્રીજીવાર નોંતાસની રજા પર હુનરથી છોકરાઓ આવેલા તેઓને ખીલીમેરાના છોકરાઓ તરફથી ઉરકેરણી થતાં મારી રૂબરૂ કેહતાં સમજ્યા કે:—“ આ જરૂરીસ્તીઓ અગીઆરી જમ આઓ.” મોથીવાર ભાઈ ઉડાચીયા જેઓ રકુલમસ્તર છે, (અને જેમનાં માતાજી તથા બેહન પણ આ દરગાહમાં એક વાર જતાં હતાં) તેવણે મારી મોટી યુચીને “સહવારે દરગાહ તરફ જતાં ટોંકી કે “વેહલી જા, ધુણવાનો વખત થઇ જશે.” આના ઉપરાસાપરી અપમાનો મેં ઘણી યુધીથી ખમ્યાં છે અને છેવટે આ મારી હકીકત શેઠ બરજેરજી મેં યુધી નરડી સાહેબને પણ કહી છે અને તેમની સલાહ માંથી કે “આવી આફતમાં છું અને જો આના ઉપરાસાપરી અપમાનો નાહક થાય તેના અંદકાવ કરવા માટે મારે પોલીસની મદદ જોઇશે અને જો હું તેમ કરું તો આપ સાહેબ પાછળથી મારે વાંક કાઢશે નહીં.”

તેઓએ કહ્યું કે:—“હું કાંઇ હાથે કહી શકું નહીં, પણ તમે આ બાબદ શેઠ રતનજી તાતાને કહો.” હું રતનજી શેઠને મધુ તે પેહલાં એ વાતની વિગત શેઠ બરજેરજીએ રતનજીને કહેલી અને જ્યારે હું શેઠ રતનજી ને મળ્યો તે વખતે તે બધા શેઠે કહ્યું કે “તમે તમારો રસ્તો લેવા કરો, હમે કોણને પકડવાં જઇએ ?”

મેહરબાન બાઇજી, જે હું ટેંગિજ લઈ બેઠો હતો અને જો મારે દુઃખ સારું કરાવવાનું ન હતો તો હું આગળ પગલાં ભરતો, પણ મારે તો ખત રાખી આ આફતમાંથી દુર થવાનું છે તથા જમણનીસીથી ઉતરવાનું છે, તેથી શાંતપણે કોઇને એક પણ બોલ બોલ્યા વગર મારે કામ લેવું જક છે. અન્યથા જેવું એ છે કે આ ઉપલા સત્તાવતાર બાઇઓમાંથી કોઇ પણ શેઠ હું જાને જવાબદાર છું તેને એક પણ શબ્દ કહી શકતા નથી, કે મારે ખુલાસો માગતા નથી. એજ એ લોકોનું હીચકારાપણું બતાવે છે. ઘણાખગ સાહેબો દાંતમાં આંગળાં પકડે છે કે આવી ખાલેસ એકાંત જીંદગી જીવરનાર ઉપર આવી આફત હોય કે ? અને તેઓ આ બંધી જામદાં જાણે છે, છતાં કોઈ મને કાંઈ કહેવું નથી.

છેવટેના બોલ તથા ખાલેસ સલાહ:—મેહરબાન બાઇજી, હું ટોંગી નથી, હાસ લેવા જવી અને પાછળ ટોંકણી સંતાડવી, મોઢે મરવાન

અને પેટે કરવત, મોઢે રામ પુકારી પગે માછલાં મારવાં, જેવો મારો ધધો નથી, જેથી મારી ખરી હકીકત દર્શાવી છે. આપને મારે માટે જે ખ્યાલ કરવો હોય તે કરોશો. આપની સાથે દુરની સગાઈનો હક ધરાઈ છે, તેથી આપ બીલીમોરે આવો તો મને મલ્લને, અગર મળવા બોલાવજો. હું રવીવારે બીલીમોરે રહું છું. ખુદાની બંદગીનું કામ નીત્ય મુજબ ચાલુ છે, કારણ તેના વગર કોઈ બળવાન નથી. મીરાં હાતાર પર પેહલી યાદ તો તેનીજ કરે છે. આજકાલ આપના 'ચંરંગ' માં અને "કપસરે—હિન્દ" માં જે આ રોજ બાબદ જેઠુંદાં લખાણો આવે છે અને છેવટે આવતી હોલીની રજામાં અન્નુમન ભેગી કરવા આપ હિંદના બીલીમોરે આવી મયા ત્યારે નક્કી થયું છે. રોજ આમળ જતા જરણાનીઓને અટકાવ કરવા પીકેટીંગ કરવું, વોલન્ટીયરો રાખવા, જે કોઈ ન માને તો તેને ઘરે રહેવા આમળ પગલાં લઈ અર્થ કરવો, ઘરે તો અન્નુમન કરે, નહીં તો ઉધરાણું કરવું, એવી હકીકતોના બહુ-કારા મારે કાને આવ્યા છે.

બાદશ, આ બધું થાય તે પહેલાં મારી ખાલેશ સલાહ એ છે કે આપ જાતે આવી ખાતરી કરો કે એ રોજમાં અનિતીના શું મર્ગો ચાલે છે. હું હિંમતથી કહું છું કે જે બાદશો આજ કાલ કામ ધધા વગર પરવારતા બેઠેલા છે, તેઓ પોતાની બીલીમોરાની આખી અન્નુમનને નામોશીમાં લાવી મુડવા કેવા તત્તર છે. અન્નુમનના ત્રરતીઓ રાજનામાં મુકનાની અણીપર છે, સમજ આવવા ચોડા ઉઠાછલા છોકરાઓ ધરાયલા ધરાતા નથી; તેમજ તમે ન્યુઝ પેપરનાઓ તજવીજ કીધા વગર માહોમ પાસી કેમને નામોશીમાં લાવી મુકે એવાં લખાણો છાપી મારો હો, એ પારસી છાપાને ખુબ જાંબ લખાડનાઈ કામ છે. જે આ કામ આમળ વધશે અને નવસારી અગર વડોદરાની કોર્ટ સુધી વાત જશે તો આ સેવક એક પહાડ માફક હોજો રહી મારી પર વીતેલી આક્રમ બર કોર્ટમાં ખુલ્લોથી કહી શકશે, અગર જે બર અન્નુમનમાં મને આમંત્રણ થશે તો હાં-પણ મારો આજ બોલ કાયમ રહેશે. તેથી એક માની પીતાના માની હીકરા તરીકે નીસપક્ષપાતથી આ બાબદની પહેલાં પુરતી ખાતરી કરવા મેઢરખાની કરશે, નહીં તો આ ફેસાદનું છેવટે 'ખોદયો' ડુંગર અને કાદયો ઉંદર' જેવું નહીં આવે. તથા છેવટે આવો ફેસાદ ઉઠાવવાની જવા-

ખંદારી ખારસી છામાંપર નહીં આવે તેની ખાસ સંભાળ લેવાની જરૂર છે. વજનસાડ ખાતે આસરે ૧૫ વરસની વાતપર ત્યાંના સીરમસાહ પીર બાએ આવુંજ રમખાણ જગમું હતું અને કડચો સમાધાનીમાંજ છેવટે આવ્યો હતો. કોઈ દરબાર થઈ હતી, વિગેરે. બાધજી, આ મીરાં દાતારની ઉનાવા માંજે ખુદ ઇરમાહ છે, ત્યાં પણ ખીલીમોરાના વતનીઓ જેમને એમના તરફથી ફાયદો થયો હશે તેવા બાધઓ જાને જમને સુનાના કુલ ચઢાવી આવેલાના દાખલા મોજુદ છે. એ બધું ખુલવાની આ જગા નથી. પણ મારા મીત્રો જેઓએ આ ફેસાહ નાહક ઉડાવ્યું છે, તેઓ પાકટ બુધ્ધીના માણસો નહીં હોવાની તથા ઉછાછળા જીવાની ખા, અગર ઘરડાએ લાંબો વિચાર કાઢી નથી. મારા ધારતા મુજબ તેમની આંખ અન્યુમનના.....

...ભાઈ.....પર છે, પણ મારા સલાહ, ઉછાછળા, કોમતું હીત હૈડે નહીં ધરાવતા, એકદમ ખાડામાં પડનાર મીત્રોને ખબર નથી કે એજ..... એક વાર લકવાની ખીમારીથી પટકાયા હતા અને ડાંઘાચા નજી જેવા બાહોશ નર પણ સારું નહીં થાય કરી કહી ગયા હતા, તેજને સવા મહીનામાં ચાલતા કરનાર એજ મીરાં દાતાર હતા. જ્યારે આવો કેસ સારો થયો ત્યારે અન્યુમનના શેરો તથા ડાકટરે આંગળાં કરડી ચાં હતાં. તેમજ હાલે જ્યારે મારા ઈકરો' હું ઉપર કહી ગયો તે મુજબ સખત માંદગી ભોગતો હતો, ત્યારે એક ખીઆગ નાનો ઈકરો તદન મરણ તોલ ફાલતમાં જાડુને લીધે લુલો લગડો થઇ ગયો હતો, તેને ઉંચકાને વાડે પેશાય કરાવવા લઈ જનારમાં હું મદદ કરતો. બાધજી, હું હીમતથી કહું છું કે હું જે કે આ રોગમાં જાઉં છું, પણ તે ખપ પુરતો. મારું કાન ચયું કે પછી આપણને ત્યાં જવાની શું જરૂર? દોસ્તીને હક તો જન્મનો રહેજ, પણ જ્યાં સુધી દુઃખનું નીવારણ આપ ત્યાં સુધી મારે તો ત્યાં જવા વગર છુટકોજ નથી. પછી ભલે મને કોટમાં ઘસડવામાં આવે ભલે મને તથા મારાં કુટુંબને અપમાન થશે.ને જે આ બધા મીત્રો અન્યુમનની નોકરીમાંથી કઢાવી ચુકશે તો શું ખુદ તેને મદદ નહીં કરશે?

બાધજી, તમે જે લાંબો વિચાર કરશો તો આપને જણાશે કે જે બાળકોમાં આપણા કેળવાયલા ડાકટરો કાંઈજ કરી શકે નહીં-હોડકાં બાંગલાં તું કામ હોડવેદજ કરી શકે-તેમાં કોઇ ડાકટર ઉપયોગી ચર્મ પડે નહીં-આંખ કાનના ખાસ ડાકટરો વગર એવાં આંખોના દુઃખ બીજા દર્દે કરી શકતા નથી, તેજ મુજબ આ બાળક પણ છે, મજબૂતારી

નગરીમાં ભદુશી દુઃખ કેનારી પારસી બાઈઓ શું બોલી છે ?
 ત્રણ મહીનાની વાત ઉપર એક પંદર વરસની છોકરીને એક યુગ ભરી દુઃખમાં
 અને પુરી ખુવાદીને છ કલાકમાં ભદુના પ્રયોગથી મોત નીપજવું હતું.
 બે વહુ સેવકા પાસે જાય તો સાધુ બ્રાહ્મણ બેશી પાસે જાય. દુનીયામાં
 નદી પાછળ બોવારા અસહ્યની જ છે, અને તે સદા ચાતુ રહેવાનાજ.
 કારણ બે શક્તિઓ સામ સામે કાર્ય કરે છે; બાહ્ય, આ (મંજળનો)
 હાથથી જમાનો છે અને તેમાં આવી વ્યાખ્યાનું પ્રમળતા બહુજ છે, તેને
 દેવાની દેવા આવી જોઈ શક્તિઓ વગર કોઈ પણ સામર્થ્યવાન નથી.
 સુરત ખાતે જે કોષ, વ્યાવે છે તેને ત્યાં આપ જઈ બેશો તો કોષ કોષનું
 છું કરાવવા આવેલાંજ હશે. પણ આ રાજ્યમાં શેકને દુઃખ દેવાની
 વાતજ નથી; જેઓ ભદુ મરાયલાં હોય તેઓજ આવે છે, તેમના દુઃખથી
 તેઓ કેવાં પીડાય છે. તેમની ચીચીયારીઓ વિગેરે આપણું હજી તોડી
 નાંખે છે. આ ઠેકાણે મારા અનુભવથી કહું છું કે કોષ પણ રીતનું
 પૈસાનું છુટાણું નથી. ગરીબાઈની પીછાણુ ચાપ છે એટલુંજ નહીં, પણ
 એક પાછના અગર એક રૂપીયાના ટૂલ અર્પણ કરનાર એ ઠેકાણે એ
 સરખા છે. કોષનું પણ દુઃખ સાથે થાય કે પછી જે ચીજે અર્પણ
 કરતાં અર્થ થાય તે રૂા ૧૦ ૧૦) થી વહુ નથી. મારા બહા મીત્રો જે
 ફ્રેસાદ ડહાળી રહ્યા, તેઓની નેમ થું કરવાની છે ? તેઓ કેટલે અંશે
 ખરા જરૂરોશનીઓ તરીકે જીંદગી ગુજારે છે ? જણા ગોલાને ત્યાં જઈ
 આવાં કદમાં દુઃખોનું નીવારણ કરતાં એ બહા મીત્રાની ધર્મની ભાગણું
 ફેલી રીને તથા કેમ દુઃખાઈ છે, તેની મને કોઈ સમજ પડતી નથી
 મારા દીકરાની કદંગી માંદગી વખતે બે મહીના હું, મારા પગારમ
 રૂા ૧૦૦ગુના ભોગે વગર પગારે રાત અને કહાડે રહ્યો હતો
 ત્યાં પ્રકાશની અગણીત બાઈઓ—આસ કરી યુવકની ખારવાની જાત-
 મહીનો મહીનો પડી રહેતો, પણ જે કોઈને અજિતીના માર્ગે જત
 નેઈ નથી. મારા બહા મીત્રો અનિતી યાને કહે છે તે હું કદ
 સમજી શકતો નથી. પણ જે આ ફ્રેસાદ આગળ આવ્યો, કોઈ દરખા
 વાત જશે તો આ બહા મીત્રો પોતે કેટલા નીતિ ભરી જીંદગી ગુજારે
 છે તે બહું આપો આપ જણાશે. બીલીગોરાની અદથી પ્રજા, આવી
 ભદુશી મરાયલી હોવાને લીધે યીચીયારી કાચના ધરમાં બેઠેલ
 છે, અને તેમને આ બહા મીત્રો બહારનાઓ હોય તેમ પથર 'મારે છે
 તેલું જરીજામ થું આવે તે આપ પોતે ખાતલ કરી બેશોજ. બે મારા પક્ષ

ચોર. ભરખેલો હોય અને હું યુગ પાડું તો મારા પાઠેથી તંબા મામ વાંધીઓ અને ગરદન મારશે કે પેલા ચોરને મારશે ? પણ છતી, આંખે જેવા છતાં મારા ભલા મીત્રો આખી અનુભવનને ખલકે આખી પારસી કામને શું કરવા હલકી પાડે છે ? “સખ સખકી સંભાલયે, મયે મેરી ફેડાયા હું” તે મુજબ સૌ સૌને ધધે ધાપે વળગે અને એક કુદરતી દવા (દુઃખપ્રણી) મળતી, દવાખાનાની જગાએ દુઃખ સારું કરાવવા જતી પ્રજાને નાહક નહીં સતાવે તો સારું. ચાલો બહુ થયું.

આ મરીખને ગરદન મારવા કરતાં જો મારા ભલા મીત્રો જે આવાં જનુમરીના કામો કરતાં નરનારીઓને તથા તેમાં મદદ કરનારા બાહ્ય જોશી સેવકોને તથા તેવા સાધુઓને ગરદન મારશે તો તેનાં જેવું પુન્યનું કામ કોઈ ગણાશે નહીં, અને તેમ યશે તો કોઈને આડે રસ્તો જરૂં પડશે નહીં.

છેવટ:-જો મારું લખાણ આપના ધ્યાનમાં આવે, અને આપના ભલા મીત્ર “કયસરે હિન્દ” ના અધિપતિ સાહેબને જે વંચાવવાની જરૂર પડે તો હું તમને આ કામળો ઉપચોગ કરવા તથા ભર અનુભવનાં રજુ કરવાની મારી રાજપ્રુથાથી રજા આપું છું. જો કે એમાં મારાં બધાં ઉપાડાં પડે છે તો છતાં. સાહેબજી.

લી. તાબેદાર સેવક,

... ..

ઉપલો પત્ર ધ્યાનથી વાંચવાને હું વાંચનારાઓને આમ્રહ કહે છું. આ ભાષ સાથે સાર પછી મારી મુલાકાત થઈ છે. તેમનાં કુટુંબની સ્થિતિ જે નજરે જોઈ છે, તેમને ઘટતી સલાહ આપી છે. આ પત્ર ઉપરની મારી તુકતેમીની અને ગોલા ઝીણાંનાં મકાનની મારી મુલાકાતને એકત્રણ હવે પછી પ્રગટ થાય તે બગાડ આ પત્રમાંની કોઈ બાબત ઉપર કર્યા દીકા જાહેર રત્તમાનપત્રોમાં નહીં કરવાની હું વાંચનારાંઓને અરજ કહે છું. આ કુટુંબની સ્થિતિ દુખદાયક છે, પણ તેના ઉપાય માટે જે રસ્તો આ ભાષાએ લીધો છે તે મારી સમજ અને અવલોકન પ્રમાણે જુલ બર્ષો છે.

... .. “છીલ્લા” પરંતી ત્રિષે સરિલાખના નામીયા જોત્તાઓનાં મતો મેં મેળવ્યાં છે, અને હજી મેળવતો જાઉં છું, અને તે હવે પછીના

આકાશમાં હું રણુ કરીશ. પણ જો મજહબના એક પરદેશીનાર ગીર મહેના નામથી આ “છીલ્લા” નું કામ ચાલે છે, અને જેની ઉપર મારા ઉપલા મીત્ર આટલું બહુ એકીન ધરાવે છે, તે મજહબના મૂળ સ્થાપક હજરત રસુલ અસ્લાહ કોષળી જાતની કબ્ર-પરસ્તીને સખત રીતે વખોડી નાખે છે. જે ખીલીમોરાના છીલ્લા-પરસ્ત પારસીઓ ઇસ્લામને લગતી સહેજ બી. માહિતી ધરાવતા હોતે, તો આ કામમાં તેઓ કદી પણ હમશરીક થતે નહીં. જે તેઓ જરથોસ્તી મજહબની કાંઈ પણ વાકેરી ધરાવતા હોતે, તો આ જીતપરસ્તી ને દેવચરની કામથી નેઓ અલગજ રહે તે પણ પોતાનાં મજહબ વિષેનાં જ્ઞાનની કોતાહી અને બીચકીની ઉપરાંત ઇસ્લામ માટેનું કશું જાન ન હોવાથી તેઓ આ ગુમરાહી તરફ વળેલાં છે, અને છતી આખે ગાફિલ અને બેફામ થઇ તેઓ દગાય છે.

જનાબ કાઝી તુરમહમદ ખીન કાઝી અબદુલકરીમ સાહેબ પોર-બંદરી “સુબહોકા સિતારા” નામની પોતાની ઉર્દૂ કીતાબમાં ૯૫ મે સફે ઇસ્લામને લગતી કેટલીક આજ્ઞતોનો ખોલાસો કરે છે. તે ખીલીમોરાના ઇસ્લામીઓને પણ વાંચવા લાયક થઇ પડે એવી ઉમેદથી હું ઉર્દૂ જુઝાન-ખાંજ અન્ને રણુ કરે છું.—

“મદદ ચાહના નબી જોર વહીસે ઈસ તરેહવાર રવા હય, કે ઉરફી હય કે પાસ બંકર બઆવાઝે જીલ્લત કહે કે, અય બંકે ખુદાકે, અય વહી અહી હક, મેરે વાસ્તે હકતઆલાહો હોઆ કર. જોર જાન કે ઉરફી કામ સીફ હોઆ કરના હય; દેના કીલાના સળ હકતઆલાહ કે ઇખતિઆર હય; લેકીન અવામ કે ઈસ્સે જી મનઅ કરના ચાહીએ, ખુસુસન ઈસ પ્રમાનેમે કયું કે ઈન કીનો ઇસ અમરમે ચહાં તક ગુલુ વ અફરાત કરતે હય, કે ખીરાક સુશરીક જ આખેદુઝ-ઝમ બન જાતે હય.

* * * * *

“ઈમામ ઝમ્મુલ આબેદીનરો મનકુલ હય, કે ઉન્હોને “ચક શાખકો દેખા, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલ્લેહે વસલ્લમકી કબ્રે સુખારક કે પાસ જો સુરાય થા, ઉજ્જમે દાખીલ હોકર હોઆ કરતા થા; સો અપને ઉસે ખુલાકર ફરમાયા. કે મયેને અપને ખાપસે ઉન્હોને અપને ખાપસે, ઉન્હોને જનાબે રસુલુલ્લાહસે સુના હય, કે ફરમાતે થે—“મેરી કબ્રકો ઇદ ન બનાવ, જોર અપને ધરોકો કબ્રે ન બનાવ, જોર સુજહુપર દરહ બેજે, કયું કે તુમહારા દરહો સલામ સુજહકો પહોંચતા હય, તુમ કહીલી હો.”.....

ઝાહીરન થેલ મંઅની હય કે કબ્રપર ઇદકાસા ઈજતેમાઅ ન કરે, જોર મેલા ન લગાવ; જોર અપને ધરોમે કબ્ર ન બનાવ, જોર ઇસ તકરીરપર ઝાહીર

અચર્યા મંદુરમ હોતા હય, કે કપડે પાસ ભરવળી દોઆ કરના અચર્યા નહીં; અચર્યે દોઆ ખુદા ચતઆલાસેલી માંગે, ઓર ઉસ મકબુરકો સીફ વચીલા બને, કયું કે ચેહ બાત અચર્યે રીલજુમ્બા ભયંત હયે, લેખીન ઇસ્મે ખીલ-અતોંકા દરવાજા ખુલતા હય, કે સુલહાઈ કહોંપર ઇલકાસા ઈસ્તેમાઆ કરને લગતે હય. (યાને ઈસ શુમાનસે કે હમારી હાલત બદ આલેગી.) નાહાંનોકા કંઠ લગ ભતા હય, ઓર ખહોતેરે બનને લગતે હય કે ચેહ મકબુર બધસ્તી-કલાલ મુતસરરીફ હય, ઓર ખલકકો ફઝિલ પહોંચા સકતા હય, હાલાં કે ચેહ બાત રીફ રીફે જલી હય.

* * * * *

“જો કામ હંક જલ્લોઉલાસે ખાસ હય, ઉનમેં દુસ્તરેસે મહં માંગના નહીં દુસ્તર, જયસે મારના, છલાના, રોહી ઓર અવજાહકા દેના, વગબેરાં. અગર વોહ હય મહેરબાન તો સબ હય મહેરબાન, અગર વોહી ન હેવે તો કયા હેવે સુલેમાન ? ઓર હઝરત રસુલુલ્લાહને દોઆ શી હય—“બલકે ખુદાયા મેરી કબ્રકો ખુત ન બના, કે પરસ્તીય શી ભવે.” વહાંસે માલુમ હુવા, કે રસુલુલ્લાહકો બેહલાએ આમ્મતસે શીફકા ખહોત ખઝોફ યા, ઇસ સબબસે દોઆ માંગ લી કે અલકાહતઆલા મેરી કબ્રકો બચા લે.”

સાર—“નબીઓ અને વલીઓ પાસે મહં ચાહવી આ રીતે વર્ગ છે કે, તેની કબર પાસે જઈને ખુલ્લું અવાજ કહેવું કે, “અય ખોદાના બંદા ! અય અહીલના વલી, મારે માટે ખાદા પાસે દોઆ કર.” અને ભણુ કે તેવું કામ માન દોઆ કરવાનું છે; આપણું અપાવણું એ સધળું ખોદાતાલાના આગ્યારમાં છે. પણ આમ લોકોને આવાં કામથીબી મના કરવાં જોઈએ,—આજ કરી આ જમાનામાં કે જયારે આ હીન અને તેના ફરમાનોમાંથી એવી ગલત મતલબ ઉઠાવવામાં આવે છે કે તેથી બેશક લોકો ખુતપરસ્ત અને કાફર બની ભય છે.

* * * * *

“ઈમામ ઝકેમુલ આમરીને જલ્લાયું છે કે તેવણે એક શખ્સને જોયો કે જો, હઝરત રસુલ અલ્લાહની મુબારક કબરની પાસેના એક ખાંચામાં દાખલ થઇને દોઆ કરતો હતો. તેથી તેને પોતાની પાસે બાલાવીને કહ્યું કે “મેં મારા બાપ તરફથી, તેણે તેના બાપ તરફથી, અને તેણે જનાબ રસુલ અલ્લાહ તરફથી સાંભળ્યું હતું કે તે નામવરનું ફરમાન એ હતું કે—“મારી કબરને બંદગીનું સાધન ના બનાવતાં, અને તમારાં ધરને કબર ના બનાવતાં; મારી પૂર દોઆ કરજો, અને તમે જ્યાંબી હશે; ત્યાંથી તમારી દોઆ સલામ મને પહોંચશે.” આની ઝાહેર મતલબ એ છે કે કબરપર હાથ નેવા મેલાવડા કે મેળા ના કરતા, અને તમારાં ધરોમાં કબરો ના બનાવતાં,

અને એ ક્ષીભને આધારે એણે મહેર થાય છે કે, કબરની પાસે જઈને દોઢાં કરવીળી વાળળી નથી; અને અગર દોઢાં ખુદાતાલા પાસે મંજી, અને તે કબરને ફક્ત સાધન જાણે, અને આ વાત જોકે ચાલુ છે, છતાં તેથી નવી રીતોના દરવાજા ખુલતા જાય છે, અને દાનાવોની કબરો પર ઇફે જેવા તમારા કરવા માંડે છે, (એવા ખંડાલથી કે અમારી હાજત બર આવશે.) ત્યાં નાદાનોની ઠંઠે એકઠી થાય છે. અને ધણાકે એણે સમજવા માંડે છે કે, કબર જરૂરજ અસાધારણ સહિત ધરાવે છે, અને ખલકને તેથી ફાયદો પહોંચે છે; પણ ખરી વાત તો એ છે કે આ રીત માત્ર ઠગાઇ ભરી પુતપરસ્તી છે.

* * * * *

“જે દામ હકતાલાલું” ખાસ છે,—જેવાં કે મારતું, જવાડતું, રાજા થા ફરજ હો આપવાં, વગેરે—તેમાં બીજાની મદદ માંગવી વાળળી નથી. અગર તે સાહેબ મહેરબાન હોય તો બધાંજ મહેરબાન, પણ જે ખુદાવંદ નહીં આવે તો શું આવે મુલેમાન !... .. વળી હજરત રસુલ અલ્લાહે દોઢા કીધી છે કે—“અથ ખોદા : મારી કબરને મુર્તિ ના બનાવતો, કે જેથી તેની પુન થાય”. આ ઉપરથી માલુમ પડે છે કે, અજ્ઞાન ધર્મ પાળનારાઓની પુતપરસ્તીને હજરત રસુલ અલ્લાહને બહુ ખોફ હતો, અને તેથી જોતે દોઢા માંબી લીધી હતી કે, ખુદાતાલા મારી કબરને બચાવી લેય !”

જો બીલીમોરાના છીલાપરસ્ત પારસીઓને અને ખાસ કરી મારા ઉપલા બહેલા મીત્રને ખુદાવંદતાલાએ સમજ સહિત આપી હોય, તો ઉપલી હકીકત વાંચી તેઓ આ કલ્પીત કલ્પ-પરસ્તી, છીલાપરસ્તી, પુતપરસ્તી અને દેવચરની કામથી હવે હાથ ઉઠાવશે. ઉપલા ફકરાઓ ઉપર ધીરજથી વિચાર કરવાને હું મારા હમવતનીઓને નમનતાજ સાથે અર્જ ગુનર જુ. ખોદા સૈને નેક પુદ્ધિ બલે !

નવસારી.

તા. ૫-૯-૨૩

અરદેશર નશરવાનજી બીલીમોરાનીઆ.

આ ચોપાનીયું સુરત હાઈસ્કુલ સામે આવેલા ગુપ્તી મુબબ જેક વાળા હરીજ મંજીલમાં આવેલા ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસમાં ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાળાએ નવસારીનાં મી. અરદેશર નશરવાનજી બીલીમોરાનીઆ માટે છાપ્યું અને મી. બીલીમોરાનીઆએ સ્વપુર કોટેજ, હુનસીકુહ, નવસારીમાંથી પ્રગટ કર્યું.

